

K İ T A P T A H L İ L İ

«MÜNAKALE EKONOMİSİ» Yazan : Doç. Dr. Süleyman BARDA İsmail Akgün
Matbaası — İSTANBUL 1958.

Sayın Dr. Süleyman Barda'nın uzun tedris yılları sonunda yayınlamış bulunduğu bu kitap, sahasındaki boşluğu dolduracak değeri taşıdığı için eseri alâkalılara tanıtmakta büyük fayda görüyoruz.

Dörtüüz sayfayı aşan bir hacme sahip olan kitap, iki büyük kısımdan meydana gelmiştir. Mevzu'un münhasıran teorik veçhesini ele alan ilk kısımda, kısa bir girişi müteakip birinci fasıl ile münakale tâbirinin iktisadî mânası ve şumulü meselesi ele alınmıştır. Bu fasılda sırasile, mahal faydası, zaman faydası, transpor talebi ve ihtisaslaşma unsurları üzerinde durulmuştur.

İkinci fasıl : «Münakalenin iktisadî inkişaf içindeki yeri ve ehemmiyeti» başlığı altında, meselenin A.B.D., İsviçre, ve Türkiye'nin ekonomik bünyeleri bakımından açıklanmasına ayrılmış bulunmaktadır.

Birinci kısmın üçüncü faslında, «Münakalenin iktisadî fonksiyonları» konusu ele alınmıştır. Bu fasılda, münakale ve malların faideliliği mefhumu (münakale ve toprağın kıymeti meselesi; münakale ve şehirleşme cereyanı); münakale ve iktisadî işbölümü (iştigal dolayısıyla işbölümü; Arazi itibarile işbölümü; Teknik işbölümü; Münakale ve istihsal (Gıda Maddeleri Sanayii; İstihraç sanayii; Umumî ziraat sektörü; İmal sanayii); Münakale ve mal ve hizmetlerin tevezzüü; Münakale ve İstihlâk; Münakale ve arz'ın denkleşmesi; Ucuz münakale; Münakalenin müsrif bir ekonomi faaliyeti olup olmadığı (münakale ve ikame problemi; münakale ücretlerinin indirilmesindeki hudutlar) hususları, tahlil ve tefsire tâbi tutulmuştur.

Dördüncü fasıl, «Münakalede fiat meselesi», üzerinde durmaktadır. Önceki fasıllarda, münakale sisteminin iktisadî fonksiyonları ile fiat mekanizması arasındaki yakın ve zaruri alâka ortaya konduğu için, müellif bu fasılda, fiat teorisinin münakale ekonomisi bakımından ortaya çıkardığı problemleri incelemek ve münakale fiatının teşekkülünde rol oynayan başlıca faktörleri

izah etmek lüzumunu duymuştur. Bu fasıl, altı kısım halinde, adı geçen meseleyi tahlil ve terkip eylemiştir. İlk kısım, değerlendirme ve münakaledeki rolü; İkinci kısım, münakale fiatının tesbitinde kullanılan usuller; Üçüncü kısım, münakale fiatında masraf unsuru ve müşterek masraflar; Dördüncü kısım, Münakale masrafları ile istihsal masraflarının münasebetleri; Beşinci kısım, Münakale fiatlarında elâstikiyet; nihayet altıncı kısım, Münakale fiatlarında ucuzluk haddi mevzularının tetkikine ayrılmıştır. Müellif bu fasıldaki izahları sırasında, grafik ve formüllerden geniş ölçüde faydalanmak suretile bahsin anlaşılmasını daha kolay ve câzip kılmıştır.

Beşinci fasıl, ilk dört fasılda, Umumî prensipleri izah, tahlil ve terki bolunan modern münakale faaliyetinden çıkan umumî neticelerin izahına ayrılmıştır. Bu cümleden olmak üzere, fasılın ilk kısmında, modern münakalede işbirliği (koordinasyon) meselesi (Münakalede koordinasyonun mâna ve şümülü; Münakalede işbirliğinin, rekabetten mütevellid israfı önlemesi; Münakalede işbirliğinin entegrasyon'a kayması; Trafiğin tahkimindeki başlıca yollar; İkinci kısımda da, modern münakalenin cemiyet hayatımızdaki tesirleri (iktisadî tesirler; sosyal tesirler, siyasî tesirler) konusu, etraflı bir şekilde, yine grafik, formül ve bol sayıda kemmi misâller yardımı ile incelenmiş bulunmaktadır. Fasılın sonunda yer alan Netice kısmında, tetkikler sırasında varılmış olan sonuçların kısa bir hülâsası verilmektedir. Kitabın ikinci kısmı, muhtelif münakale sektörlerinin tetkikine, bir başka deyimle, münakale ekonomisinin tatbiki veçhesine ayrılmıştır. Bu kısmın ilk fasılını teşkil eden, altıncı fasılda, Demiryolu Münakale sistemi incelenmiştir. Demiryolu münakalesinin, oldukça geniş bir tarihçesi yapıldıktan sonra bu Münakale sisteminin hususiyetleri ve muhtelif şekilleri üzerinde durulmuştur. Fasılın üçüncü bahsini, demiryolu münakalesinde fiatlar ve tarife sistemleri teşkil etmiştir. Bu bahiste sırası ile, demiryollarında sermayenin rolü, demiryolculuğunda kıymetlendirme, demiryollarında maliyet, demiryollarında fiat unsuru ve özellikleri, demiryollarında eşya nakliye fiatları, demiryollarında yolcu nakliye fiatları, demiryollarında tarife sistemleri, meseleleri ele alınarak açıklanmaktadır. Fasılın dördüncü bahsinde, demiryolu münakalesi ile devletin münasebeti ele alınmakta; hususî demiryolları ile devlet demiryolları ve imtiyazlı demiryolları üzerinde durulmaktadır. Fasılın beşinci ve son bahsini Türkiyede demiryolu münakalesi mevzu'u teşkil etmiştir. Bu kısımda demiryollarımızın tarihi gelişme seyri ile bugünkü durumu,

geniş bir şekilde, istatistik donelerden de faydalanılmak suretile ele alınarak izah edilmiş bulunmaktadır.

İkinci kısmın müteakip faslı olan yedinci fasılda, Karayolu münakale sistemi incelenmiştir. Karayolu münakalesinin tarihi tekâmülüne toplu bir bakış atfedildikten sonra Karayollarının bugünkü ehemmiyeti üzerinde durulmuştur. Sırasile millî ve milletlerarası ekonomi sektörleri bakımından mütalâası yapılan bu ehemmiyetin derecesi, istatistik mutalar yardımıyla ortaya konmaktadır. Faslın, müteakip bahsini, Karayolu münakalesinin iktisadî hususiyetleri teşkil etmektedir. Bu münakale sektörünün, bilhassa fiat teşekkülü ve finansman konularındaki özellikleri üzerinde durulmuş bulunmaktadır. Faslın dördüncü mevzu'unu, karayolu münakalesinin, devlet tarafından mürakabe ve tanzimi meselesi teşkil etmiştir. Müellif burada, karayollarının tâbi buldukları çeşitli hükümleri izah etmektedir. Bu fasılda, beşinci olarak zamanımızın aktüel bir konusu ele alınmakta; bir başka deyimle, karayolu - demiryolu rekabeti üzerinde durulmaktadır. Bu mevzuda, iki münakale şeklinin karşılıklı durumları açıklandıktan sonra, aradaki rekabeti doğuran âmiller ele alınmakta; mevcut rekabetin iktisadî tesirleri tahlil olunmakta; netice olarak, iki münakale sistemi arasında yıkıcı bir rekabet yerine yapıcı bir işbirliğinin lâzım olduğu gerekçesi üzerinde durulmakta ve bunun nedeni anlatılmaktadır. Bir önceki fasılda uygulanmış bulunan usule uyularak bu fasıl da, Türkiye'de Karayolu Münakale sisteminin tarihçesi ile bugünkü durumunun izahı suretile sona ermektedir.

Sekizinci fasılda, denizyolu münakalesi incelenmiştir. İlk olarak, denizyolu münakalesinin tarihi tekâmülü izah edilmiş; müteakiben de, denizyolu münakalesinin dünya ticaretindeki yeri ve başlıca şekilleri üzerinde durulmuştur. Üçüncü olarak, modern denizyolu münakalesinin iktisadî hususiyetleri tahlil edilmiş; dördüncü tetkik konusu olarak da, denizyolu münakalesinde fiat ve tarifeler mevzu'u seçilmiştir. Müteakiben, bu münakale sistemini tanzimde devletin rolünü izah eden müellif, denizyolu münakalesinde limanların önemi ve yeri meselesinin münakaşasını yapmıştır. Fasıl, Türkiyede denizyolu münakalesinin dünü ve bugünü hakkındaki izahlarla sona ermektedir.

Dokuzuncu fasıl, diğer münakale sektörlerinden, sırasile su yolları ve göller münakalesi; Havayolu münakalesi; ve petrol borusu (pipe line) münakalesini, ana hatları ve başlıca hususiyet-

leri itibarile açıklandıktan sonra bu üç münakale sektörünün Türkiyedeki durumlarına da temas etmektedir.

Kitabın sonunda, faydalanılan eserlerin bibliyografyası; ek tablolar; ve iki adet harita yer almış durumdadır.

Anahatlarını belirtmek suretile muhtevasını takdime çalıştığımız bu eserin bir hususiyeti de, bütün fasıllarının kaleme alınmasında kemmi tahlillere yer verilmesi ve bu tahlillerin istatistik tablo ve grafikler halinde ifade olunmasıdır.

Bir ders ve müracaat kitabı vasfını taşıyan bu eseri, ilgililere tavsiye ederken, muhterem müelliften bilhassa Türk münakale ekonomisinde yapmasını arzuladığımız bundan sonraki çalışmaların başarılı olmasını dileriz.

Prof. Dr. Cumhuri FERMAN